

הלכות חנפה בימן תרעה

אומר לצרפו הוא מדליקה. וכן אם מדליקה (ב) (ו) ואותה בידו במקומה לא יצא, שהרואה אומר לצרפו הוא אותה: ב"ה מי שאומר, דבין דהדלקה עושה מצנה, צריה שיתן שמן פגרי שיעור קדם הדלקה, אבל אם ברך והדליק ואחר כך הוסיף שמן עד פגרי שיעור (ח) לא יצא ידי חובתו: ג (א) (ג) (ט) *יאשה מדלקת נר חנפה, (י) שאף היא חנפה בה. יאכל אם הדליקה חרש שיטה וקטן לא עשה (יא) כלום, (יב) ואף-על-פי שהניחה גדול. (יג) "ויש מי שאומר, בקטן שהגיע לחנוף מתר: הגה (יד) *ולדין דכל אחד מקני הכות מדליק בפני עצמו, קטן שהגיע לחנוף צריף להדליק (ז) גם-כן:

ידי האשה נעשה כפי ז' סגנות הנקרא שם ה' הדין קטן פניו הנטוי

באר היטב

יש לזהר לבתחלה, מ"א, ועין ט"ו סי' א, ועין בשוכות-עקב ח"ב סימן ט מה שכתב עליו: (ב) ואותה, הנינו כל זמן מאותן, אבל אותה בידו קצת זמן ואח"כ מניחה כשהיא דולקת וצא, ט"ו, ע"ש: (א) אשה, ומוציאה אפלו איש, משא"כ במקלה והיו כמו קריאת התורה, סמ"ג, ועין יראתהו, ואדם שהדליק יכול להדליק לאשה ולכרוך וכו' שעומדת אצלו בשעת הכרחה או שפדלקת בעצמה, כ"ח, ע"ש סומא, אם יכול להשתתף בפרטו מוטב, ואם לא לאשה אשתו פדלקת עליו, ואם אין לו אשה ויש לו בית יתיר מדליק ע"י סיוע של אחר, דסומא ח"ב בכל הפעות. השוכח וישל סימן ע"ז: (ז) גם-כן. עין בהשוכח שער-אפרים סימן מב:

משנה ברורה

לזהר שלא לטלטל תרות-חנכה (מקומות) עד שישלם השעור של הדלקה, דהנינו תצי שעשה⁽¹⁾, (ו) ויש מאחרונים שמקלין בזה, וכתב הפרי-מנדים הלכתחלה בודאי יש לזהר בזה, ואפלו בנרות חנפה שמדליקין בבית-הכנסת, (ז) גם-כן וכן לזהר לבתחלה שלא לטלטל מקומן עד שיעור תצי עשה: (ז) ואותה בידו וכו'. דעת הט"ו, דדוקא שאותה פל זמן מצותו, אבל אם אותה בידו קצת זמן ואחר כך מניחה כשהיא דולקת יצא, אבל (ח) כמה אחרונים מפקפקין בזה ודעתם דאין לדלק עד שיהיו מנחין תחלה במקומן: (ח) לא יצא ידי חובתו, וצריך לבבותה ולתן בה שמן כשעור ולתיר ולהדליק: (ט) בלא ברכה: ג (ט) אשה מדלקת, פרוש, (י) כבוד פל בני-בית⁽²⁾, ואפלו איש (יא) יכול לעשות אותה שליח להוציאו, (יב) אם עומדין בשעה שמדלקת ושומעין הכרחה, ובדיעבד אם לא יצאו אמן על הכרחה גם-כן יצאו. (יג) וכן איש מברך לאשה, ויוצאת ידי חובתה אם עומדת שם ושומעת הכרחה⁽⁴⁾, לא בענין אחר⁽⁵⁾, ועין בתשובת עלת-שמואל סימן קה, ה'לדין שמדליקין פל אחד בפני עצמו, מפל מקום אשה אינה צריכה להדליק, דהנינו רק טפלות לאנשים; ואם רוצת להדליק מברכות, דהיי כשאר מצנת עשה שהזמן נרמא היכולות לברכה⁽⁶⁾, וכשאין האיש בבית הדליק האשה, דהיי בת חיובא, ובכרחה, ולא ידליק קטן, ובדלקתה, פתב רש"ל בתשובה סימן ע"ז: סומא, אם הוא בבית שאחרים דולקין ויכול להשתתף בפרטו עמהם ויכרכו עליו, וה צדיף, וכן אם יש לו אשה, אשתו מדלקת עליו, ואם הוא בבית מחד ואין לו אשה, ודליק בעצמו על-ידי סיוע של אחר, ועין בשערי-תשובה דלא בברכה⁽⁷⁾, וכל-שכן שאינו יכול להוציא אחרים: (י) שאף היא חנפה בה. שהפסס היה גם לנתנו⁽⁸⁾, שהגונה היתה על פל בחולה הנשאת שתבעל להגמון תחלה, וגם התשועה נעשה על-ידי אשה, שבת יוחנן בהן גדול מתכה ראשו של ראש הצוררים: (יא) כלום, אפלו אחרים עומדין על גבם, דאין צליהן חיוב מצוה⁽⁹⁾: (יב) ואף-על-פי שהניחה גדול, הדלקה עושה מצנה ולא חנפה: (יג) ויש מי שאומר וכו'. הנה לפי מה שפסקו המחבר בסימן תרפט סעיף ב, משמע דלמעשה אין לסמוך שיהיה קטן יכול להוציא מהדלקתו לגדולים⁽¹⁰⁾ (אחרונים): (יד) ולדין וכו', רוצה לומר, דאף אם נימא להלכה דלא פתגש-אומרים הפ"ל ואינו יכול להוציא אחרים מהדלקתו, (יד) מפל מקום הוא בעצמו פנין שהגיע לחנוף צריף להדליק, ועין בבאור הלכה, ונראה לי דלקטן אין צריף להחמיר כלי האי, ודי שמדליק בכל לילה וכן נר אחד לכלי צלמא, פתבי האחרונים, דגר גם-כן יכול לומר שיעשה נסים לצבותיו⁽¹¹⁾:

שער הציון

(1) עין לעיל בסימן רסג בסגור-אברם סעיף-קטן כג מה שמוכח מ"ס של שלמה, וכן בסרי תולש בענינו מה שכתב דהאידיך שהספר לכני הפית וכו': (1) מן אברם: (ח) עין באגלה רבה ופרי-מנדים ונאמר-טרדכי: (ט) סגור-משא ונשמת-אדם, דלא כפרי טרדכי: (י) מגן-אברם, ורוצה לומר, דכמו לענין חרש שוטה וקטן דלא עשה כלום הנינו להוציא אחרים, כמו שכתב הט"ו, פן הוא הדין ענה. עוד יש לומר דבכתי' לאפוקי ולא נדרש דאפלו פקוקם שהבעל מדליק אשה נפי צריכה להדליק, קא משמע לן דלא צריכה, וקמו שפסקו לקמה בשם עלת-שמואל, וכן פתבו רש"ל ואלהי רבה, דאשתו בגופו דמי ואינה צריכה, אלא היכולה להדליק בעד כל בני-ביתה: (יא) כ"ח ט"ו: (יב) פרי-מנדים: (יג) שם: (יד) ומה שכתב רמ"א ו'לדין', הנינו דלדעת המחבר לעיל בסימן תרע"א פשוטו שאין צריכין להדליק אפלו המהדרין וכן מהפדירין רק הפעל-הפית בשביל כלם ורק שפוסקין בכל לילה אין שפך פלל לומר דהקטן ידליק, אם לא שיש לו בית מיוחד בפני עצמו, וכמו שפסק המחבר לקמן בסימן תרע"א סעיף ב, וקמו שכתב הפגן-אברם שם:

דרש"י קאמר לענין מדליקין מנר לנר אבל אם בשבת הדלקה עושה מצוה כדאמרין בש"ס מדמכרכין להדליק כר, ועין במשפטי שחקה פן וכתב שכתב העיר בזה בא"ר ג"כ, ועין ברי"ב ועב"ט, ועין בהלקים סימן ב שכתב: העורר י"ח מקלפה פתוח וכן הדלקה אפשר שלא יצא י"ח, שהרואה יאמר לצרפו הוא דאלהה מתחלה, ע"ש, ועין שם סימן רפ, ור"ח ור"מ שהניחה גדול רפיה ומתנוצצת, אפשר הטר"א יאמר לצרפו הוא דאלהה מאחר שאין הדלת קבוצה, ע"ש, וצ"ע בזה, ונראה דאם חודר ומדליק פקוקם קבוצ לא יברך: (ג) אשה, עב"ט, ויש שם קטן רש"ל דמדליק בעצמו ע"י סיוע אחר, עין צמ"ח שלא יברך ואצ"ל שאינו מוציא אחרים, ע"ש, ותיבאו מח"ב:

באור הלכה

* אשה מדלקת וכו', עין משנה ברורה היכולה להוציא אפלו בעלה, אבל ידוע מה שאמרנו ובוטחנו וז"ל בברכות דף כ' פן מברך לאביו ואשה מברכת לבעלה, אבל אמרו חכמים: סבא מאנה לאדם שאשתו וכו' מברכין לו, ומה שאמר ר'אבא מדליק עליו בגו ביתאי, מפני שלא היה אז בכיתו, ועין החיוב מזה על הפית: * ולדין דכל אחד וכו', עין במשנה ברורה, ועין לקמן בסימן תרע"ו בקנה-אברם סעיף-קטן ח דהביא משלטי-גבורים דסביבא לה דאפלו לדין שמדליקין נר לכל אחד ואחד, קטנים פטורין ודמה דמסיב לתפלו, הנינו מברך שיש בו חיוב על הגדול מצד הדין, אבל בזה דגם בגדול ליקא כי אם משום הדין מצוה, אינו מהיב לסוף בו הקטן, ואחר כך מצאתי במאירי שם הוא פתב פן תה לשנוא: סתמדין במצוה נר לכל אחד ואחד לפי מנין בני-ביתו הגדולים, עד כאן לשנוא, ומה שכתב שם הפסחית-השקל להשקות דעת השלטי-גבורים עם דעת הרמ"א, הוא דחך גדול, וקאמת מה שהשגור-אברם הביא שם דבר זה, משום דכתב מתחלה דלדעת המחבר מירי על-כרחו שיש לו בית בפני עצמו, להכי מסיים ואפשר דאפלו לדין וכו', ואינו חייב אלא כשיש לו בית בפני עצמו:

הלכות הנפה בימן תרעה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ו]

גברין יש לזהר שלא לטלטל תפוחי-הנפה במקומן עד שיגשם השעור של הדלקה, דהיינו חצי שעה¹⁰.

9) ולענין מי שהדליק נר חנוכה בתוך עשרים אמה, ולאחר מכן נטלו והניחו במקום אחר בתוך עשרים אמה, כתב לעיל (סי' תרעא ס"ק ל) ובשעה"צ שם (ס"ק לד) שפשוט שיצא ידו הובה, כיון ששני המקומות כשרים להדלקה.

ולענין הדלקת נרות שבת, כתב לעיל (סי' רסג שם) שאם הדליק במקום החיוב, מותר לטלטל את הנרות למקום אחר, משום שכל הבית הוא מקומם, אלא שהלבוש מהמיר בזה [כיון שאינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת], ובמקום הצורך יש להקל.

ואם ניכר שמטלטלו לצורך נר חנוכה ולא לצרכו, כגון שמטלטלו כדי להדליק ממנו נר חנוכה, ראה במה שכתבנו להלן (ס"ק ז) בשם השעה"צ.

ושיעור איסור הזזת הנר אחר הדלקתו שלא יראה שלצרכו הדליקו, דעת הגרי"ם קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שכ) שמותר להזיז את הנר מעט. ומסתעם זה דעתו שם, שמי שהדליק את הנר בערב שבת, והניח עמו דבר שמותר לטלטלו, אין אומרים ימינו דאיתקצאי בבין השמשות איתקצאי לכולי יומא משום האיסור להזיז את נר החנוכה [אף שמדין טלטול מוקצה בשבת מותר, משום הדבר המתיר שעמנו], כיון שמותר להזיזו על כל פנים מעט, ועוד, שדין איסור הזזת נר חנוכה אינו עושה ימינו דאיתקצאי לענין איסור טלטול מוקצה בשבת, כיון שזו סיבה צדדית שאינה קשורה לאיסור שבת.

10) ולדעות שאסור ליהנות מאור הנרות כל זמן שהם דולקים ואפילו לאחר חצי שעה, מפני שהרואה לא ידע להבחין בין תוך חצי שעה לאחר חצי שעה, כתב בשעה"צ לעיל (סי' תרעב ס"ק יב) שהוא הדין שאסור לטלטלם ממקום למקום כל זמן שהם דולקים ואפילו לאחר חצי שעה.

ולענין נר שבת, כתב המג"א (סי' רסג ס"ק כג) שאף לדעות שאסור לטלטלו ממקום למקום בתוך הבית, מ"מ אם עמד הנר שעה מועטת במקום ההדלקה, מותר לטלטלו למקום אחר. ובסתם החילוק בין נר שבת שדי להשאירו במקומו שעה מועטת ולא עד שעת הסעודה, לבין נר חנוכה שצריך להשאירו במקומו חצי שעה, ראה בלבושי שרר ובמוחצה"ש שם.

[משנ"ב ס"ק ז]

עד שיהי מנחין תפלה במקומן¹¹.

11) ונר שיש בו פתילה ארוכה, ומושכה כדי להדליקה ממנה נר אחר, האם נחשב כמזיז הנר ממקומו, כתב לעיל (סי' תרעד ס"ק א), שמותר להזיזה כדי להדליק ממנה נר אחר. והביא בשעה"צ שם (ס"ק ד) מדברי הא"ר, שיכול גם לטלטל נר כדי להדליק נר אחר. והסתעם שלא נחשב כמטלטל את הנר לאחר הדלקתו שטראה שמדליק לצרכו [כמו שהשיג עליו הפמ"ג שם], ביאר השעה"צ שכיון שרואים שמטלטל את הנר רק כדי להדליק את הנר האחר, אין זה נראה שמטלטלו לצרכו.

ולענין נר שבת שהדליקו בעורו בידו ולאחר מכן הניחו, ראה פמ"ג לעיל (סי' רסג א"א ס"ק יב).

[משנ"ב ס"ק ח]

וצריך לכבוקה ולמן פה שען קשעור ולתור ולתדליק¹².

12) מבואר בשו"ע שהמוסיף שמן בנר אין זה נחשב להדלקה, אף שבשבת חייב משום מבעיר. וכתב הגר"צ פראנק (מקראי קודש חנוכה סי' ח) שגם אם בשמן שהוסיף יש שיעור הדלקה, לא יצא

ידו חובה כיון שהדלקה עושה מצוה, וכן כתב הגר"שז אויערבך (מאורי אש פ"ה ענף ב ד"ה בטוא"ח) והוכיחו כן מהחיי אדם (כלל קנר סכ"ב). ושלא סדעת בעל היאמרי אמת' מגור (הובא במקראי קודש שם סי' ז), וכן הקשה בהגהות ראי"מ הורו"ח (בסוף מסכת שבת, על הרא"ש שם פ"ב סי' ג).

אכן, לענין נר שבת שהדליקו שלא לצורך שבת, ובשעת ההדלקה לא היה בו די שמן שידלק עד שעת הסעודה [ראה משנ"ב לעיל סי' רסג ס"ק ל], דעת הגר"שז אויערבך (ששי"כ פמ"ג הע' רא) שיתכן שאם יוסיף בו שמן כשיעור יקיים בכך מצות הדלקת נר שבת [אף שבנר חנוכה לא מועיל כנ"ל], אלא שיש לרדן אם אפשר לברך על כך להדליק נר של שבת, כיון שאין זה מודליק אלא מבעיר.

ומי שמדליק בנר שאין בו שמן כשיעור, ומעליו הניח שפופרת וכדו' שממנה נוטף שמן לתוך הנר ועל ידו זה ידלק הנר כשיעור, צידד הגר"שז אויערבך (מאורי אש שם ר"ה אמנם נראה) שלא יצא ידו חובה, שכיון שהשמן שבשפופרת נבל מהפתילה, אין זה נחשב שהדליקו בשעת הדלקת השמן שבנר, אלא כהדלקה חדשה [וראה שלמי תורה חנוכה עמ' קמא].

ומי שהדליק בנר שיש בו שמן כשיעור, אלא שלא ידלק כשיעור אלא אם כן יטה את השמן או יזיז את הפתילה, הסתפק הא"א (בוטשאטש, שם ס"ב) אם יצא ידו חובה, ונשאר בצי"ע.

[משנ"ב ס"ק י]

פרוש, בעד קל כנייביקה¹³ וכו', (שומעת הפרכה¹⁴), לא פננן אחר¹⁵ וכו', דהיינו פשעור מצות עשה שהזמן גרמא דייכולות לברך¹⁶ וכו', דלא יברך¹⁷.

13) ומי שסוּעַד בבית חברו באקראי, ויש לו בית באותה העיר, כתב לקמן (סי' תרעז ס"ק יב) שראוי שילך בעצמו להדליק בביתו ולא יצוה לאשתו להדליק שם, משום ש"מצוה בו יותר מבשלווח [וראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (סי' תרעא ס"א ד"ה בלילה)].

14) ואם מודליק בביתו של המשלח, דעת הגר"שז אויערבך (שורית מנחת שלמה ח"ב סי' ט אות ב) שלכתחילה צריך המשלח לברך, מה שאין כן לענין נר שבת [כמבואר לעיל (סי' רסג ס"ק כא)]. מאידך, דעת הגר"שז אלישיב (פניני חנוכה פ"ב עמ' לא) שגם בנר חנוכה אין המשלח יכול לברך להדליק, כיון שהוא אינו עושה בפועל את מעשה ההדלקה.

ולענין אשה שהדליקה נר שבת וקיבלה שבת בכך, כתב לקמן (סי' תרעט ס"ק א) ובשעה"צ שם (ס"ק ג) שתאמר לאחר להדליק, והוא יברך ברכת 'להדליק' בשבילה [וראה לעיל סי' רסג שם, שאי אפשר לברך 'להדליק' בזמן שאסור לה להדליק], אבל ברכת 'שעשה ניסים', וברכת 'שהחיינו' בלילה הראשון של חנוכה, יכולה לברך בעצמה כדין יראה.

15) מבואר שאין השליח יכול לברך אלא אם כן המשלח עומד שם ושומע את הברכה, ואף שבכל המצוות יכול השליח לברך גם כשהמשלח אינו שומע את הברכה, ביאר הגר"שז אויערבך (שם) שמדובר שמדליק בביתו של המשלח ואין השליח עושה מצוה כלל שהרי אין זה ביתו, והרי זה כמו שנעוץ תפילין על ידו של חברו שאינו עושה מצוה כלל ואינו מברך על כך, אלא אם כן המשלח שומע ממנו את הברכה ויוצא מדין 'שומע כעונה'.

ואם אין המשלח יכול לשמוע את הברכה, דעת הגר"שז אלישיב (שבות יצחק נר שבת פ"י ס"ק א, פניני חנוכה שם עמ' כח-כט) שידליק השליח נר חנוכה בביתו ויכוון בברכתו לפטור את ההדלקה שיעשה אחר כך בביתו של המשלח ויהלכה לביתו המשך במילואים עמוד 113

מילואים הלכות הנגפה סימן תרעד תרעה המשך מעמוד קודם

קכה דיה מיש, וכתב הגרי"מ פיינשטיין (דברות משה שם דיה אבל) שכדבריהם משמע בביאור הגרי"א (סי' א).

ומי שהדליק בחלון הפונה לרשות הרבים כדינו, אלא ששכח לפתוח את התריס, כך שהעוכרים ושביתם ברשות הרבים לא ראו את הנרות בשעת ההדלקה, הסתפק הגרי"מ קרליץ (חוט שני חנוכה עמ' שכא) האם די בכך שיריב את התריס, כיון שאת מצות ההדלקה קיים במקומה, אלא שחסר לו את החלק במצוה של 'פרסומי ניסא', ואת זה יתכן שאפשר לקיים גם לאחר ההדלקה. ואם ככה הנר קודם שהיריב את התריס, דעתו שם שלכאורה יחזור וידלק בלא ברכה, ונשאר בצ"ע למעשה.

6) וכן לענין נר שבת, כתב לעיל (סי' רסג ס"ק מח) שצ"ח שהדלקה עושה מצוה כגיל, אם הדליק שלא במקום החיוב דהיינו מקום שאינו משתמש בו, לא יצא ידי חובתו גם אם יעבירו למקום שמשתמש בו, וצריך לכבותו ולחזור ולהדליקו במקום החיוב, דהיינו מקום שמשתמש בו.

ולענין אם צריך לחזור ולברך כשהחזיר ומדליק במקום החיוב, כתב לעיל (סי' תרעא ס"ק כט) לענין מי שהדליק למעלה מעשרים אמה, שחזור ומדליק למטה מעשרים אמה ומברך [וראה מה שכתבנו שם, ובכפף החיים כאן (סי' ח)]. וכן משמע בשו"ע הרב (סי' רסג ס"יד) לענין נר שבת [וראה שעה"צ שם (סי' נד)].

7) ולענין נר יום טוב כתב לעיל (סי' רסג שם), שששים שמדליקות נרות יום טוב בסוכה ולאחר מכן מטלטלות אותם לתוך הבית, לא יפה הן עתות.

8) ולענין אם צריך לחזור ולברך, מבואר בשו"ת רעק"א (מהדורת סי' קכה דיה וראיתי) שחזור ומברך, כיון שזה משורש מצות ההדלקה שיהיה ניכר בהדלקה שדאי לשם מצוה ולא לצרכו, והוא הפרסומי ניסא [וראה בפרי חדש דיה ומיש שהוראה ובהגהת רעק"א שם].

ואם הדליק בפנים על דעת שלא להוציא לחוץ, ונמלך והוציא לחוץ, הסתפק הגר"שז"ו אויערבך (הליכות שלמה חנוכה פ"ד סי' י) דבר הלכה אות לא) שיתכן שיצא ידי חובה, שהרי אם ככה הנר אין צורך לחזור ולהדליקו [ודברי המשניב כאן הם בהדליקו על דעת להוציאו, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרעג ס"ק כה)]. אך יתכן שגרע מאם ככה הנר, שהרי כאן עשה פעולה בגוף הנר שנראה כאילו כל הדלקתו היתה לצרכו, ואם כן הוא הדין אם נמלך והוציאו, לא יצא ידי חובה. וכן צידד הגרי"מ פיינשטיין (דברות משה שבת ח"א סי' כ הע' כ דיה הנגה).

[משניב ס"ק ה]

דצריך להדליק גם כן במקום ההנקה דהיינו מבחוץ⁵, ששם הוא מקום החיוב של פרסומי ניסא⁶ וכו', דצריך שיהיה הדלקת הפרות במקום שצ"ח להם לכסוף⁷, משום דהנראה יאמר לצרכו הוא מדליקה⁸.

5) ומי שהדליק בומן הגמרא בתוך ביתו שלא בשעת הסכנה [ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרעב ס"ק ד)] האם בזמנו בארץ ישראל שאין סכנה דינו כזמן הגמרא, כתב השפת אמת (שבת כב, ב דיה בגמ' תיש) שלמסקנת הגמ' שם יצא בדיעבד, וכן מדיק מלשון הברייתא 'מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, שמשמע שהיא רק מצוה לכתחילה.

וכן כתב הרע"ת תורה (סי' א) שמכך שכתב השו"ע לעיל (סי' תרעא ס"ה) שבשעת הסכנה מניחו על שולחנו דיו, משמע שגם שלא בשעת הסכנה יצא בדיעבד, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (אריח ח"ד סי' קה אות ו), וראה דברות משה שבת ח"א סי' כו הע' ב) שדין 'פרסומי ניסא' אינו מעכב בעצם חיוב ההדלקה, וביאר בשו"ת אגרות משה שם (דיה ולפ"ז) שלכן אמרו שבשעת הסכנה מניחו על שולחנו דיו, ולא אמרו שצ"ח תקנה מיוחדת בשעת הסכנה להדליק על שולחנו, כיון שגם בתחילת התקנה המדליק על שולחנו יצא בדיעבד, משום שהפרסומי ניסא אינו מעכב [וראה מה שכתבנו בשעה"צ לעיל (סי' תרעב ס"ק י)].

וכן דעת הגר"שז"ו אויערבך (ארחות רבנו ח"ג עמ' ג, הליכות שלמה חנוכה פ"ד דבר הלכה אות טז), וראה שם אחרות הלכה הע' 54 שכן משמע בכמה מהראשונים) שגם בזמן הזה בארץ ישראל או בחוץ לארץ במקומות שאין סכנה, המדליק על שולחנו יצא בדיעבד [וראה מעדני שלמה עמ' קב-קו בדעת הגר"שז"ו אויערבך].

מאידך, דעת הגר"ו סולאוויצ'יק (קונטרס חנוכה סי' ג אות ג) שמה שאמרו שבשעת הסכנה מניחו על שולחנו דיו, היא תקנה מיוחדת לשעת הסכנה, ומי שהדליק בתוך ביתו משום איוה אונס כגון רוח חזקה וכדו', ואחר כך התאפשר לו להדליק בחוץ, חייב לחזור ולהדליק בחוץ, וכן עשה מעשה. וכן דעת הגר"שז"ו אלישיב (פניני חנוכה פ"ד עמ' ג), דעתו שהוא הדין שהמדליק בחלון כשדינו להדליק בפתח החצר, שלא יצא ידי חובתו [וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרעב ס"ק ה)] לענין הדלקה בתוך הבית בזמנינו במקום שאין סכנה, ובמה שכתבנו לעיל סי' תרעא ס"ק כא]. ומה שאמרו 'מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, ביאר (שבות יצחק חנוכה פ"ג אות ב עמ' ט) שכמוצוה דרבנן, לשון 'מצוה' אין משמעותו שרק לכתחילה צריך לעשות כך, אלא שגם בדיעבד אם לא עשה כך לא יצא, מה שאין כן במצוה מן התורה כמבואר בב"י (פ"ד סי' רפ"ד דיה ומיש, וראה שו"ת רעק"א מהדורת סי' יא).

הלכות הנגפה סימן תרעה המשך מעמוד 288

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קנט) ביאר, שהעמידה ליד השליח אינה מצד חובת הגוף של המשלח בהדלקה, שהרי דאי ששליחות מועילה בנר חנוכה ככל שליחות שבתורה, גם שלא בפניו, אלא שצריך לעמוד שם מצד ההוראה בברכת 'שעשה ניסים', שדאי באה מצד הראיה, שכשעונה אמן הרי זו כברכת עצמו.

ולענין הדלקת נר שבת, האם צריך שהמשלח ישמע את הברכה אם לא, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' רסג ס"ק כא).

ואשה המדלקת בביתה ואין בעלה שם, ראה לקמן (סי' תרעו ס"ק ו וסי' תרעז ס"ק ב וס"ק טו-טז).

ואכסנאי המשתתף בנר חנוכה עם בעל הבית, כתב לקמן (סי' תרעו ס"ק ד)

אינה הפסק, כמבואר במשניב לעיל (סי' ח ס"ק לג).

ביאורים נוספים מדוע אין השליח יכול לברך אם אין המשלח שומע את הברכה, כתב בשו"ת אגרות משה (אריח ח"א סי' קצ), ומסקנת דבריו שאם איש מדליק לאשה וכן להיפך, לא יברך השליח שום ברכה כגיל, ואם איש מדליק לאיש, יכול השליח לברך 'להדליק' גם אם המשלח לא שומע, אבל את ברכת 'שעשה ניסים' וישהחיינו בלילה הראשון, לא יברך השליח אם אין המשלח שומע, אכן, דעת הגר"שז"ו אלישיב (פניני חנוכה שם עמ' כט-ל) שמשמעות הפוסקים שאין השליח מברך כלל אם אין המשלח שומע את הברכה [וראה מקראי קודם חנוכה סי' כג].

מילואים הלכות הנפה סימן תרעה המשך מעמוד קודם

19) וחרש שאינו שומע והוא מדבר, כתב לעיל (סי' תרע ס"ק יב) שהרי הוא פיקח לכל דבריו חייב בנר חנוכה (וראה מה שכתבנו שם).
לענין הדלקה על ידי נכרי, כתב לעיל (סי' רסג ס"ק כא) לגבי נר שבת, שהאשה אינה יכולה לברך, כיון שאין שליחות לנכרי. וכן כתב הרמב"ם (פי' מהל' חנוכה ה"א) שנכרי שהדליק נר חנוכה לא עשה ולא כלום (וראה באור גדול על משניות מגילה פ"ב מ"ד ובבבלי חמדה פר' מקץ ד"ה ולולא, ובמקראי קודש חנוכה סי' יא-יב).

[משנ"ב ס"ק יג]

אין לסמך שיהיה הקטן יכול להוציא מהדלקתו לגדולים¹⁸⁰.

20) אכן, לענין קריאת המגילה, כתב שם (סי' ו' ובשערי צדק שם ס"ק יב) שבשעת הדחק שאין אנשים הבקאים במקרא מגילה, אפשר לסמוך על דעת בעל העיטור (שהרי הביאו השו"ע בא"ן ויכול קטן שהגיע לחינוך להוציאם (וראה בשערי צדק שם בשם כמה אחרונים שיש לחלק בין חנוכה למגילה).

לענין הדלקת נר שבת על ידי קטן, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' רסג ס"ק כא).

חקן או חולה שצריך סיוע בהדלקת נר חנוכה, דעת הגר"ח קניבסקי (תורת המועדים ס"ק ד') שאם הוקן מדליק בידו ורק מכוונים את ידו אל הנרות להדליקם, יכול גם קטן לעשות זאת, כיון שמעשה ההדלקה בפועל נעשה על ידי הוקן.

לענין אם מותר ליהנות מנר חנוכה שהדליקו קטן שהגיע לחינוך, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תרעג ס"ק ז).

[משנ"ב ס"ק יד]

דגרי גס-קן יכול לזנוק ישעשה נסים לאבותינו¹⁸¹.

21) ואם רצה לומר ישעשה נסים לישראל, כתב השערי תשובה (סי' תרעו ס"ק א) בשם אגרת הרמב"ם שיכול לומר כך, וכן כתב הפמ"ג (שם א"א ס"ק ה).

וכן לגבי ברכת המזון, כתב השו"ע לעיל (סי' קצט ס"ד) שאפשר לומר על גר, ויכול לברך ברכת המזון ולומר יעל שהנחלת לאבותינו. ובטעם הדבר כתב המשגיב שם (סי' ז), לפי שלאברהם נתנה הארץ למורשה, ואברהם נקרא י"א המזון גרים. [אכן, בענינו של אבותינו הכוונה לחשמונאים, כתב הפמ"ג לקמן (סי' תרעו א"א ס"ק ד') שקצת צ"ע איך גר יכול לומר זאת].

שצריך לשמוע את הברכות מבעל הבית (וראה לעיל (סי' תרעב ס"ק י)).

16) ואף שכשרוצה להדליק בעצמה אינה מכוונת לצאת ידי חובה בהדלקת בעלה, ואם כן הרי היא חייבת להדליק ולברך מעיקר הדין, ומדוע כתב המשגיב שיכולה לברך רק משום שבשאר מצות עשה שהזמן גרמא יכולה אשה לברך, ביאר הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נא אות ג ד"ה ובמשגיב) שכיון שמדיון יאשתו כגופי אינה צריכה להדליק אפילו לצדקה מן המהדרין, אם כן אינה יכולה להכניס את עצמה לידי חיוב הדלקה ולברך [משום ברכה שאינה צריכה]. ולכן כתב המשגיב שהוא כמו בכל מצות עשה שהזמן גרמא שיכולה היא להכניס את עצמה לידי חיוב מצוה, ולברך עליה (וראה שלמי תורה חנוכה עמ' קטו).

17) ואם הוא רואה קצת את אור הנר, כתב הרע"ת חורה (סי' ג) שלכל הדעות יכול לברך (וראה לעיל (סי' תקפ"ט ס"ק ד)).

ולענין נר שבת, כתב המשגיב לעיל (סי' רסג ס"ק יד) לגבי אשה שהיא סומא, שאם יש לה בעל שהוא פיקח הוא יברך, ואם לאו, יכולה היא לברך על נר שבת, כיון שהיא נהנית מהאור (וראה שם פרטי דינים). וביאר הגר"ש אויערבך (שו"ת פמ"ג ד"ע ג) שכונת המשגיב שיש לה הנאה בכך, שאם יכנס אדם לביתה, ויכל להדריכה ולעזור לה (וראה מה שכתבנו במשגיב שם), מה שאין כן נר חנוכה שיתכן שצריך המדליק לראות את הנרות בשעת ההדלקה.

ולענין ברכת ישעשה נסים: ושהחיינו, כתב בשו"ת שבת הלוי (ה"ד סי' טו) שכיון שדעת המאירי (הובא בשערי צדק לקמן סי' תרעו ס"ק ג ובבבלי סי' תרעב ס"א ד"ה ושהחיינו) שאפשר לברך ברכות אלו גם מי שלא הדליק ולא ראה נר חנוכה, משום שהם נתקנו על הזמן, אם כן בסומא שהדליק בעצמו אפשר לסמוך ולברך לכל הדעות על כל פנים ברכות אלו, ובפרט שדעת המהרש"ל (שו"ת סי' עו) שסומא יכול לברך להדליק, כיון שאחרים רואים את הנר.

[משנ"ב ס"ק יו]

שהנס היה גם לכהן¹⁸².

18) ולענין עבדים שאינם מושחררים (שחייבים במצוות כאשה אבל לא היו באותו הנס), ראה לקמן (סי' תרע"ט ס"ק ב), וכן בפרי חדש בא"ן (סי' ג) ובפמ"ג בא"ן (א"א ס"ק ד) ולעיל (סי' תרע משגיב ס"ק ה).

[משנ"ב ס"ק יא]

דאין עליהן חיוב מצוה¹⁸³.

הלכות הנפה סימן תרעו המשך מעמוד קמה

ישעשה נסים, תיקנו שהרואה יברך על כל פנים ברכת ישעשה נסים: ששייכת גם ברואה, אבל בלולב וסוכה שהנטל לולב או היושב בסוכה מברך רק יעל נטילת לולב: או ילישב בסוכה, אם היו מתקנים ברכה לרואה היו צריכים לתקן נטח שונה מהנטח אותו מברך המקיים את המצוה בפועל, לפיכך לא תיקנו בו ברכה.

[משנ"ב ס"ק יב]

צריך לברך על הנאצה¹⁸⁴.

14) אכן, לקמן (סי' תרעו ס"ג) סתם השו"ע כרעה זו, וראה שע"צ שם (סי' כא) שכתב בשם המאמר מרדכי (שם ס"ק ד) תירוצו לסתירה בשו"ע.

[שע"צ ס"ק יב]

ולא קתב אלא לשיטתו הקדומה¹⁸⁵.

15) כלומר, מה שכתב הבי"ח שאם אשתו הדליקה וברכה שהחיינו ביום הראשון ובא לביתה ביום השני, יברך שהחיינו, היינו לשיטתו

[ביה"ל ד"ה ויבורן]

ואין נפקא מינה בין לילה ראשונה לשאר הלילות¹⁸⁶.

12) ושלא כדעת רבנו יונה המובאת בבית יוסף, הסובר שבימים השני יברך את ברכת ישעשה נסים: לאחר שידליק את הנר הראשון קודם שידליק את השני, לפי שהשני הוא זכר לנס של אותו היום, ועליו ראוי לברך ישעשה נסים, ובליל שלישי יברך קודם שידליק את הנר השלישי, וכן בשאר הלילות.

[משנ"ב ס"ק יג]

ואינו צריך להדליק באותו הלילה¹⁸⁷.

13) בטעם הדבר שתיקנו בנר חנוכה שהרואה מברך, דבר שלא תיקנו בשאר מצוות כגון לולב או סוכה, כתבו התוס' (סוכה ג' א ד"ה הרואה) שהוא משום חביבות הנס, ועוד, שיש בני אדם שאין להם בתים ואין בידם לקיים את המצוה אם לא על ידי ראייה, ועוד, שלא תיקנו חז"ל נטח מיוחד לרואה, ובנר חנוכה שהמדליק מברך להדליק

